مریم حسنی سعدی
دبیر کمیته آب انجمن پسته ایران

ممنوعیت پمپاژ مجدد بیش از یک بار

در تاریخ ۲۵ مرداد ماه ۱۳۹۹ بخشنامه‌ای از سوی معاون آب و آبفای وزارت نیرو ابلاغ شد که در آن صدور مجوز پمپاژ ثانویه بیش از یک‌بار برای هر منبع آبی را ممنوع کرده است. در این بخشنامه هدف از ممنوعیت مذکور «بهینه سازی مصرف آب و جلوگیری از هدر رفتن آن در مسیر انتقال، استخرهای جمع‌آوری و پمپاژ متعدد در قطعات مختلف اراضی تحت شرب چاه‌ها و قنوات و نیز کاهش مصرف انرژی یارانه‌ای» ذکر شده است.

بر اساس بخشنامه مذکور تنها در صورتی صدور مجوز پمپاژ چند مرحله‌ای امکان پذیر است که با تشخیص «کمیسیون رسیدگی به صدور پروانه‌های شرکت آب منطقه‌ای» اراضی تحت شرب دارای اختلاف ارتفاع بوده و با یک دستگاه پمپاژ ثانویه امکان انتقال آب به منتهی‌الیه مسیر آبرسانی به اراضی آبخور وجود نداشته باشد.

این بخشنامه موانع اساسی را پیش روی تولیدکننده برای بهره‌وری مناسب از آب کشاورزی، خصوصاً کشاورزانی که از یک منبع آبی مالکیت مشاع دارند، ایجاد می‌کند. به گونه‌ای که اگر در سنوات قبل هر کدام از مالکین یک موتور پمپ اقدام به اجرای سیستم آبیاری تحت فشار کرده باشند به دلیل عدم صدور مجوز پمپاژ مجدد، دیگر امکان تأمین برق برای سیستم آبیاری سایر مالکان آن منبع آبی وجود نخواهد داشت.

همچنین در شرایط کاهش آبدهی موتور پمپ‌ها برخی از کشاورزان در راستای استفاده بهینه از آب نیازمند احداث استخر ذخیره آب هستند و بعضاً نیاز به پمپاژ دارند که با این شرایط امکان اجرای اینگونه طرحها نیز منتفی است.

در واقع این بخشنامه عملاً در تناقض با بهینه‌سازی مصرف آب و افزایش راندمان آب در بخش کشاورزی بخصوص در بخش خرده مالکی است و اجرای سیستم‌های آبیاری نوین را با دشواری‌های بسیاری روبرو خواهد کرد و از طرف دیگر با تبعیضی که بین کشاورزان قبل و بعد از صدور این بخشنامه ایجاد می‌شود موجبات بروز معضلات اجتماعی و مشکلات فنی خواهد شد.

متأسفانه از معضلات تصمیم‌گیری در سطح وزارتخانه بدون توجه به اقتضائات جغرافیایی، منطقه‌ای و به دور از واقعیات فنی و تبعات اجتماعی آن، بدنه اجرایی مرتبط با کشاورزان را به سمت رویه‌های فراقانونی که بعضاً تبعات حقوقی نیز به همراه دارد سوق می‌دهد.

در ادامه به بررسی این بخشنامه و مستندات قانونی ذکر شده در آن می‌پردازیم تا ببینیم آیا این مستندات قانونی جواز این ممنوعیت را به وزارت نیرو می‌دهد یا خیر؟ مستندات قانونی اشاره شده در بخشنامه عبارتند از: قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی، ماده ۲۵ قانون توزیع عادلانه آب و ماده ۳۵ قانون برنامه ششم توسعه.

- قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی در خصوص تعیین حد نصاب فنی و اقتصادی اراضی کشاورزی است و در آن ماده‌ای که جوازی برای این ممنوعیت برای وزارت نیرو قائل باشد مشاهده نمی‌شود.
- در ماده ۲۵ قانون توزیع عادلانه آب «دارندگان پروانه مصرف ملزم هستند که از مصرف و اتلاف غیرمعقول آب اجتناب نمایند و مجاری اختصاصی مورد استفاده خود را به نحوی که این منظور را تأمین کند احداث و نگهداری کنند، اگر به هرعلتی مسلم شود که نحوه مصرف، معقول و اقتصادی نیست در این صورت برحسب مورد وزارت نیرو با وزارت کشاورزی مراتب را با ذکر علل و ارائه دستورهای فنی به مصرف کننده اعلام می دارد.» همانطور که مشاهده شد این ماده نیز نمی‌تواند مستمسکی برای ممنوعیت پمپاژ مجدد باشد، چرا که اولاً استفاده از سیستم‌های آبیاری نوین که نیازمند پمپاژ هستند در راستای استفاده بهینه از آب و جلوگیری از اتلاف آب است. دوم اینکه باید دو وزارتخانه نیرو و جهاد مشخص کنند که صدور چندین مجوز پمپاژ در یک منبع آبی معقول و اقتصادی نیست و در صورت تشخیص دستورهای فنی برای جلوگیری از آن به کشاورزان ارائه دهند. بنابراین در اینجا وزارت نیرو برخلاف قانون عمل کرده؛ نخست اینکه به تنهایی بخشنامه ای را صادر کرده است و دوم اینکه به جای ارائه دستور فنی برای حل موضوع، صورت مسئله را پاک و پمپاژ مجدد را ممنوع کرده است.
- توسعه روش‌های آبیاری نوین از اهداف بند ب ماده ۳۵ قانون برنامه ششم توسعه است. در اینجا لازم است وزارت نیرو با دلایل فنی و کارشناسی روشن سازد که چگونه روش‌های آبیاری نوین با ممنوعیت پمپاژ مجدد توسعه می‌یابد؟!

همان‌گونه که ملاحظه شد مستندات قانونی مذکور نمی‌توانند این ممنوعیت را توجیه سازد و این امکان وجود دارد تا با استناد به اصل ۱۷۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ماده یک و ماده ۱۹ و ماده ۴۲ قانون دیوان‌عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵ ابطال بخشنامه مزبور را از دیوان عدالت اداری خواستار شد.

